

Nr 100

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

Försvarets fastighetsfond

Arméns delfond

1:o **Vissa markförvärv för armén.** Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bil. 25, punkt 10) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 111 (punkt 1, s. 2—5 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 mars 1957) föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 2 700 000 kronor.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Olsson* (I: 453) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindström m. fl.* (II: 573), hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta den föreslagna utvidgningen av Grytans skjutfält föregås av en förutsättningslös utredning av såväl de ekonomiska som övningstekniska konsekvenserna av en förflyttning av skjutfältet.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen II: 573.

Utvidgning av Grytans skjutfält. Skjutfältet är beläget omkring 12 kilometer sydöst om Östersund och omfattar i areal cirka 1 500 hektar. Fältet användes huvudsakligen som artilleriskjutfält för Norrlands artilleriregemente. På grund av den artilleritekniska och artilleritaktiska utvecklingen har fältet emellertid blivit otillräckligt. En utvidgning av skjutfältet är därför nödvändig om utbildningen vid regementet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt.

Fortifikationsförvaltningen föreslår i skrivelse den 30 januari 1957 med anledning av framställning från chefen för armén, att fältet utvidgas genom

att detsamma tillföres ytterligare områden om sammanlagt 2 300 hektar, varav 1 625 hektar är i enskild ägo och 675 hektar utgör kronomark under domänstyrelsens förvaltning. Utvidgningsområdet, som enligt förslaget berör 49 fastigheter, omfattar endast mark, som kommer att ligga inom skjutfältets målområde. Såsom riskområde erforderlig mark avses enligt förslaget skola erhållas genom att kronan träffar avtal med berörda markägare om rätt att under skjutningar avlysa marken. Riskområdena beräknas komma att omfatta cirka 3 500 hektar i enskild ägo jämte viss kronomark.

Fortifikationsförvaltningen anför i fråga om utvidgningen bland annat följande.

De områden, som är i enskild ägo, består av ett antal skogsskiften, som i de flesta fallen utgör huvuddelen av skogsinnehavet för den fastighet till vilken skiftet hör. Ett förvärv av dessa områden skulle i många fall medföra betydande olägenheter för berörda brukningsenheter. För att minska dessa olägenheter har lantbruksnämnden i Jämtlands län föreslagit att viss domänverket tillhörig mark, belägen i närheten av det föreslagna skjutfältsområdet, skulle utnyttjas för att kompensera de fastigheter, som avstode mark för skjutfältet. Därest utvidgningen i största möjliga utsträckning kan ske genom markbyten är detta givetvis för kronan förmånligast och ur fastighetsbildningssynpunkt det lämpligaste. Någon klarhet om det sätt, på vilket förvärvet skall genomföras, kan emellertid icke vinnas förrän efter förhandlingar med vederbörande markägare. Vid beräkning av kostnaderna för utvidgningen har ämbetsverket därför ansett sig böra utgå från att förvärvet genomföres utan markbyte.

Över fortifikationsförvaltningens förslag har yttranden avgivits av försvarets fastighetsnämnd och lantbruksstyrelsen.

Fastighetsnämnden, som tillstyrker den föreslagna utvidgningen, anför bland annat följande. I likhet med de militära myndigheterna och fortifikationsförvaltningen anser nämnden att det föreslagna utvidgningsområdet är lämpligt för avsett ändamål. Marken inom området har genomsnittligt ett relativt lågt värde. Ungefär hälften av arealen utgöres av skogsmark med tämligen låg produktivitet medan återstående delar huvudsakligen utgöres av impediment. Med hänsyn till gällande fastighetsindelning och äganderättsförhållanden synes dock vissa svårigheter vid förvärvet kunna förutses. Det vore ur denna synpunkt av stort värde om, på sätt fortifikationsförvaltningen i sitt förslag angivit, de enskilda fastighetsägarnas intressen att erhålla kompensationsmark kunde tillgodoses genom samverkan mellan domänstyrelsen och vederbörande lantbruksnämnd. Vad slutligen angår förslaget att endast förvärva själva målområdet samt att beträffande erforderliga riskområden nöja sig med att tillförsäkra kronan avlysningsrätt, finner nämnden detta lämpligt med hänsyn till att de för utvidgningen nödvändiga ingreppen i befintliga fastigheter därigenom begränsas.

Lantbruksstyrelsen anser sig ur de synpunkter ämbetsverket har att

företräda icke ha någon anledning till erinran mot utvidgningen av skjutfältet. Styrelsen förutsätter dock att fortifikationsförvaltningen, i den mån det är möjligt, vid de slutliga förhandlingarna om marköverlåtelse beaktar önskemål som markägarna framställer om skjutfältets avgränsning.

Oförutsedda utgifter. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att medel även för nästa budgetår beräknas under försvarsgrenarnas anslag till markförvärv för att möta oförutsedda utgifter i samband med markförvärv.

Med hänsyn till vad fortifikationsförvaltningen och remissmyndigheterna anfört biträder föredragande statsrådet det framlagda förslaget till utvidgning av Grytans skjutfält. Statsrådet finner det angeläget att utvidgningen genomföres så att minsta möjliga intrång orsakas de av utvidgningen berörda fastigheterna och att enskild fastighet, som avstår mark för skjutfältet, kompenseras med annan lämpligt belägen mark.

Statsrådet räknar med att ett belopp av 2 700 000 kronor skall förslå för att genomföra ifrågavarande förvärv samt för oförutsedda utgifter för markförvärv för armén.

Utskottet. Av handlingarna i ärendet framgår, att Grytans skjutfält på grund av den vapentekniska utvecklingen blivit otillräckligt. En utvidgning av skjutfältet har därför ansetts nödvändig, om utbildningen vid Norrlands artilleriregemente skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt.

Det ligger i sakens natur, att ianspråktagande av mark för militära ändamål ofta medför olägenheter för därav berörda fastigheter. Utskottet förmenar dock, att i detta fall dessa olägenheter äro i hög grad begränsade. Sålunda har, enligt vad utskottet inhämtat, marken inom det föreslagna utvidgningsområdet genomsnittligt ett relativt lågt värde. Hälften av arealen utgöres nämligen av skogsmark med tämligen låg produktivitet, medan återstående delar huvudsakligen bestå av impediment. Det bör vidare uppmärksammas, att några bostadsbyggnader icke ingå i det föreslagna förvärvet. Vidare har, vilket utskottet vill understryka, föredragande statsrådet funnit angeläget, att utvidgningen genomföres så, att minsta möjliga intrång förorsakas dessa fastigheter och att enskild fastighet, som avstår mark för skjutfältet, kompenseras med annan lämpligt belägen mark.

Utskottet vill framhålla, att frågan om att förlägga skjutfältet till något närbeläget fjällområde varit föremål för prövning. Det har därvid visat sig, att en sådan förläggning skulle medföra avsevärda merkostnader och med hänsyn till de långa transporterna förlorad utbildningstid. Härtill kommer, att fjällterräng icke är lämplig eller naturlig för den utbildning, varom här är fråga. Det må vidare erinras om att betydande medel under

de gångna åren investerats i förläggingsbyggnader m. m. vid det nuvarande skjutfältet, varför redan av denna anledning en förflyttning skulle bliva synnerligen oekonomisk.

Med hänsyn till det anförda har utskottet funnit övervägande skäl tala för Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och vill i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna alltså tillstyrka detsamma. Det motionsvis gjorda yrkandet torde därför icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet vill emellertid framhålla, att farhågor uttalats för att den föreslagna utvidgningen av Grytans skjutfält skall få menlig inverkan på möjligheterna för civilflyget att kunna helt utnyttja Ope flygfält. Detta flygfält är, enligt vad utskottet inhämtat, det enda område i närheten av Östersund, som är lämpat för utbyggnad. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t utreder och prövar denna fråga, innan beslut fattas om här ifrågasvarande markförvärv.

Vad departementschefen i övrigt anført under förevarande punkt har icke givit utskottet anledning till erinran.

För genomförande av ifrågasvarande förvärv samt för oförutsedda utgifter för markförvärv för armén bör alltså för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 2 700 000 kronor.

Utskottet hemställer,

a) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 453 och II: 573, i vad motionerna avse anslaget, till *Vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 700 000 kronor,

b) att motionerna I: 453 och II: 573, i vad de icke behandlats under a), icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Marinens delfond

2:o) **Vissa markförvärv för marinen.** Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bil. 25, punkt 17) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 800 000 kronor, har Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 111 (punkt 2, s. 5 och 6) föreslagit riksdagen att för samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

Förvärv av mark på ön Vitsgarn i Stockholms södra skärgård. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att medel beräknas för förvärv av ett markområde omfattande 92,5 hektar på ön Vitsgarn i Muskö socken. Området, som är beläget i omedelbar anslutning till försvaret tillhörig mark, bör enligt ämbetsverket inköpas för att förhindra att detsamma utnyttjas för fritidsbebyggelse. Marinchefen har tillstyrkt förvärvet och uttalat att

det är av vital betydelse ur säkerhetssynpunkt att området inköpes av kronan.

Förvärv av viss tomtmark för Karlskrona örlogsvarv. Fortifikationsförvaltningen har föreslagit, att medel beräknas för inköp av viss tomtmark inom Karlskrona stad. Marken ingår i ett större markområde, som till betydande delar redan förvärvats av kronan och som är avsett för utvidgning av Karlskrona örlogsvarvs område.

Oförutsedda utgifter. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att under anslaget medel beräknas även för oförutsedda utgifter.

Föredragande statsrådet framhåller, att ifrågavarande markområden erbjuddits kronan till inköp.

Utskottet tillstyrker förvärv av mark m. m. i enlighet med föredragande statsrådets förslag under förevarande punkt. De verkställda beräkningarna under anslaget anser utskottet sig kunna godtaga.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Vissa markförvärv för marinen* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

Flygvapnets delfond

3:o) *Vissa markförvärv för flygvapnet.* Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bil. 25, punkt 24) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor, har Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 111 (punkt 3, s. 6 och 7) föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Markförvärv för flygfältsarbeten m. m. Enligt av flygförvaltningen under hand lämnade uppgifter bör medel under förevarande anslag beräknas för ett antal markförvärv vid krigs- och flottiljflygfält för att anordna flygplanvägar och uppställningsområden. Enligt ämbetsverket bör medel vidare beräknas för utvidgning av ett krigsflygfält för anläggande av en ny bana samt för förvärv av mark för bomb- och skjutplatser. Markförvärven är enligt flygförvaltningen av mindre storleksordning och omfattar i allmänhet ej större områden än 30 à 40 hektar.

Markförvärv för markstridsutbildning. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att medel beräknas under anslaget för förvärv av ett markområde om cirka 56 hektar vid Göta flygflottilj att användas för markstridsutbildningen vid flottiljen.

Oförutsedda utgifter. Fortifikationsförvaltningen har föreslagit, att under anslaget beräknas medel för oförutsedda utgifter.

Föredragande statsrådet föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 3 000 000 kronor. Anslaget bör kunna utnyttjas för de ändamål som i det föregående angivits. Liksom tidigare förutsattes det dock få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur anslagsmedlen närmare skall disponeras.

Utskottet tillstyrker den förordade medelsanvisningen för markförvärv m. m. vid flygvapnet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur ifrågavarande medel närmare skola utnyttjas.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Vissa markförvärv för flygvapnet* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Befästningars delfond

4:o) *Vissa markförvärv för befästningar.* Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bil. 25, punkt 39) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 200 000 kronor, har Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 111 (punkt 4, s. 7) föreslagit riksdagen att till samma ändamål för nämnda budgetår anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Föredragande statsrådet föreslår att anslaget slutligt upptages med 200 000 kronor, vilka medel avses för oförutsedda utgifter för markförvärv för befästningar. Ifrågavarande medel bör liksom de medel, som i det föregående beräknats för oförutsedda utgifter under försvarsgrenarnas anslag, kunna utnyttjas för att täcka merkostnader för markförvärv för befästningar, för smärre kompletteringar av markbeståndet samt för förvärv av kompensationsmark med anledning av försäljningar.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Vissa markförvärv för befästningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Stockholm den 7 maj 1957

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Gillström, Näsström, Boman, Gustaf Andersson, Ivar Johansson, Sundelin, Thun, Bergman, Pålsson, Rikard Svensson, Mossberger, Söderberg, Anders Johansson och Svärd; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Malmborg, Thapper, Ståhl, Persson i Växjö, Svensson i Alingsås, Gustafsson i Stockholm, Widén, Nilsson i Göingegården, Karlsson i Olofström, Cassel, Gustafsson i Skellefteå, Hansson och Lassinantti.

Reservationer

vid *punkten 1* (Vissa markförvärv för armén)

1) av herrar *Thun, Pålsson, Söderberg* och *Åkerström*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 453 och II: 573 och att därför utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet inser till fullo, att Grytans skjutfält blivit otillräckligt och att en utvidgning av detsamma är nödvändig, om utbildningen därstädes skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Enligt utskottets mening — vilket också bekräftats av från militärt håll gjorda uttalanden — måste man emellertid räkna med att den fortgående vapentekniska utvecklingen kommer att inom en icke avlägsen framtid nödvändiggöra en betydligt större utökning av ifrågavarande skjutfält än den av Kungl. Maj:t nu föreslagna. En sådan ytterligare utvidgning skulle, såsom i motionerna framhållits, spoliera stora områden värdefull skogsmark, utplåna byar och avspärra vissa kommunikationsleder. Det synes utskottet därför förtänksamt, att redan nu anstalter vidtagas för att få till stånd en mera långsiktig lösning av skjutfältsfrågan än den som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Med hänsyn härtill och då Grytans skjutfält är beläget intill en snabbt växande tätort, bör det enligt utskottets mening övervägas, om icke ifrågavarande skjutfält bör flyttas. Enligt vad utskottet under hand inhämtat läser annan terräng än den i propositionen föreslagna kunna tagas i anspråk för ändamålet, medförande mindre intrång för jordbruk och bebyggelse i orten än det nu tilltänkta förvärvet. Såvitt av propositionen framgår har emellertid någon sådan undersökning, bortsett möjligen från en förflyttning till fjällterräng, icke verkställts. Ej heller har i propositionen förebragts någon utredning rörande den nu föreslagna utvidgningens inverkan på möjligheten för civilflyget att efter utvidgningen kunna helt utnyttja Ope flygfält.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden och då Kungl. Maj:ts före-

liggande förslag således icke är tillräckligt utrett, finner utskottet angeläget, att ingående undersökningar verkställas med avseende å såväl de ekonomiska som de övningstekniska konsekvenserna av en förflyttning av skjutfältet till annat område. I avvaktan därpå anser utskottet sig i enlighet med det motionsvis gjorda yrkandet förhindrat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag beträffande medelsanvisning för en utvidgning av Grytans skjutfält.

Utskottet har icke något att erinra mot att medel under förevarande anslagsrubrik anvisas för oförutsedda utgifter för markförvärv för armén. Enligt vad utskottet inhämtat torde ett belopp härför av 400 000 kronor vara till fyllest.

Utskottet hemställer,

a) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 453 och II: 573, i vad de avse anslaget, till *Vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kronor;

b) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 453 och II: 573, i vad de icke behandlats under a), i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta den föreslagna utvidgningen av Grytans skjutfält föregås av en försättningslös utredning av såväl de ekonomiska som de övningstekniska konsekvenserna av en förflyttning av skjutfältet.»

2) av herr *Ståhl*.